

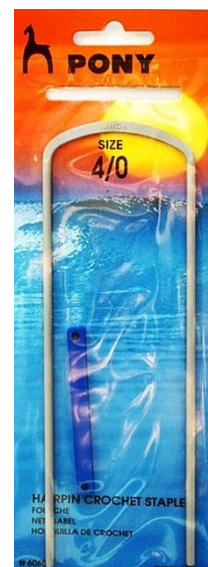
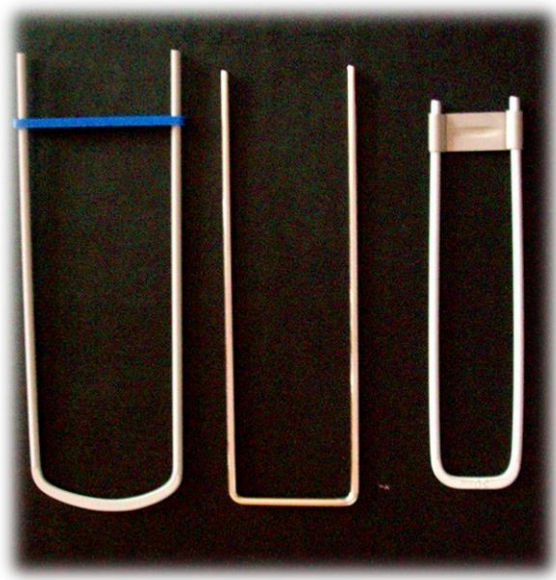
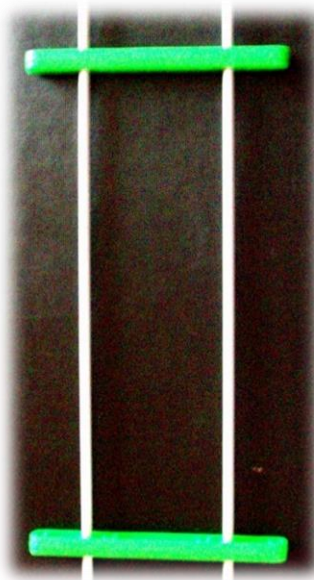
HARGIPITS

Heegeldamist tunti juba muistses Egiptuses. Euroopas hakkas heegeldamine levima 16. sajandil põhiliselt nunnade käsitööna. Eestisse jõudis heegeldamine oletatavalt Saksamaalt alles 19. sajandi teisel poolel.

Hargil hakati heegeldama 19. sajandi keskel, mil heegeldamine oli väga populaarne ja kombineeriti mitmeid erinevaid tehnikaid. Algselt viljelesid seda tehnikat linnade käsitöömeistrid.

Töövahendid ja materjalid

Hargipitsi heegeldamiseks vajatakse heegelnööela ja U-kujulist harki. Hargi harudevaheline kaugus määrab heegelriba laiuse. Seetõttu peavad hargi harud olema paralleelsed ja ei tohi painduda. Tavaliselt kasutatakse metallist või muust tugevast materjalist heegelharki. Kui hark on valmistatud materjalist, mis pingele vastu ei pea, kasutatakse nn vahepulka.

Tänapäeval kasutusel olevad hargid on üldjuhul valmistatud kergest metallist (alumiiniumist) või plastmassist. Neid võiks valmistada ka puidust. Sel juhul on oluline pöörata tähelepanu, et hark oleks kerge ja siledapinnaline.

Materjalidest kasutatakse peamiselt villast lõnga ja puuvillast ning linast heegelniiti. Vältima peaks laugja keeruga lõngu.

Hargipitsi **viimistlemisel** võiks kasutada raami, kuna tehnikat kasutatakse just suurte pindade valmistamisel ja seetõttu on töö hilisem nn korrigeerimine oluline. Pikkade aasade tõttu võib valmis töö oma kuju ja vormi kaotada.

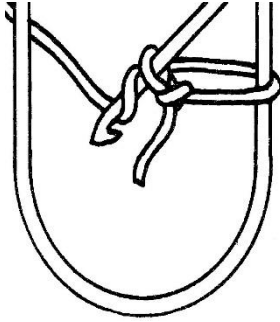
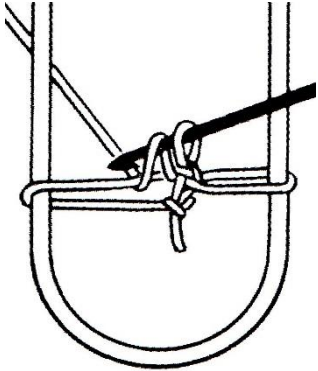
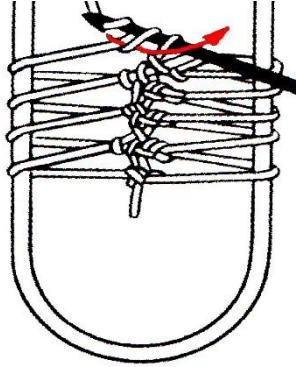
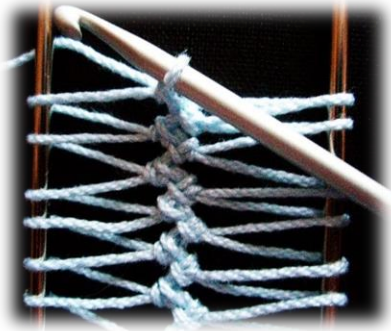
Enne töö asetamist viimistlusraamile on soovitatav teda töödelda tärgeldusvahendiga, et tagada pitsile kauaaegsem stabiilne välimus.

TEHNOLOOGILISED VÕTTED

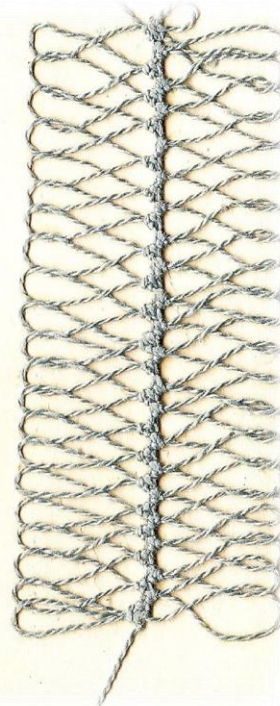
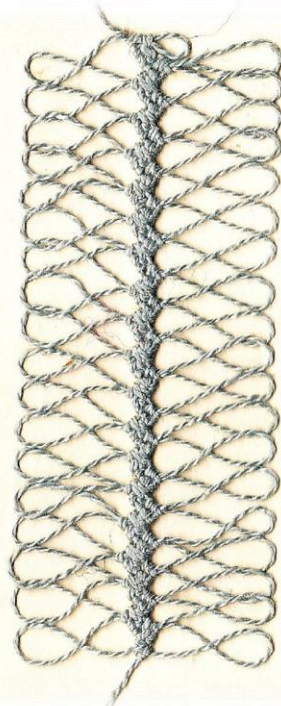
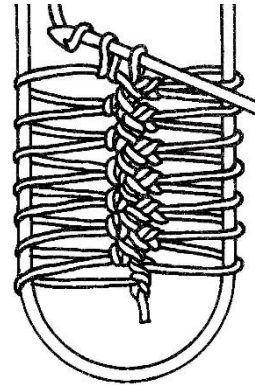
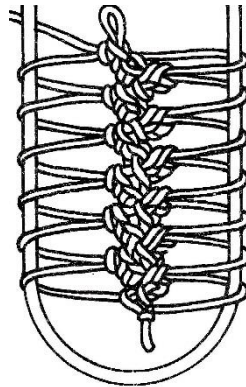
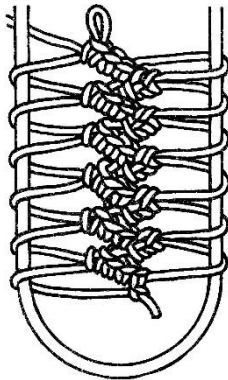
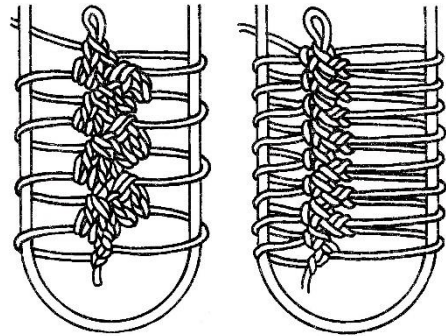
Hargipits kujutab endast ümber hargi heegeldatud heegelribasid, mis hiljem omavahel ühendatakse. Ribade pitsipind on ühesugune, varieeruv võib olla aasade pikkus. Erinevad pitsikirjad saadakse ribade erinevate ühendusviiside kaudu.

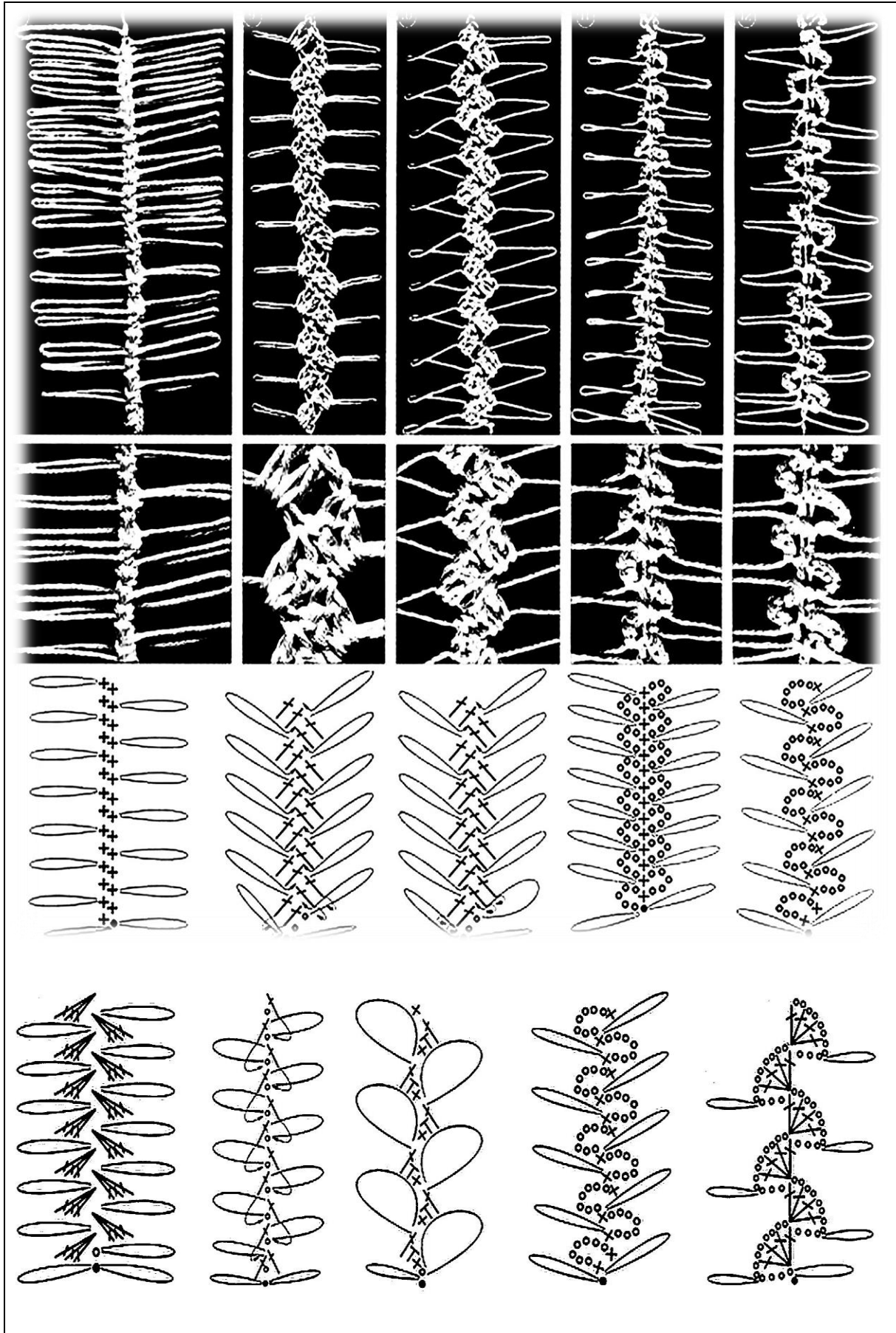
Lühikese riba heegeldamisel on mugavam hoida harki suletud otsaga allapoole. Pika riba heegeldamisel vastupidi. See võimaldab heegeldatud riba vahepeal üle lahtise hargiotsa maha libistada.

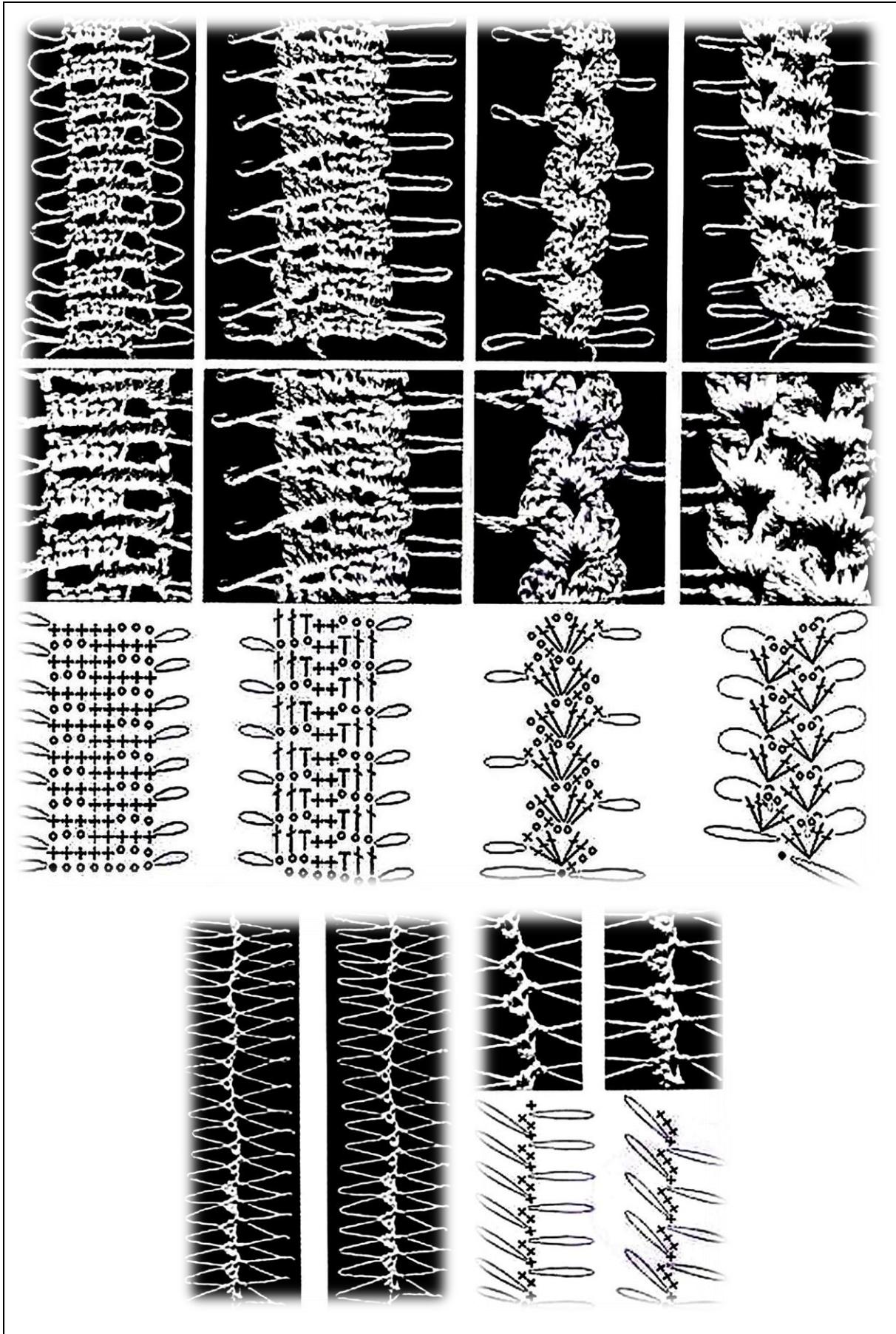
HARGIPITSI riba heegeldamine

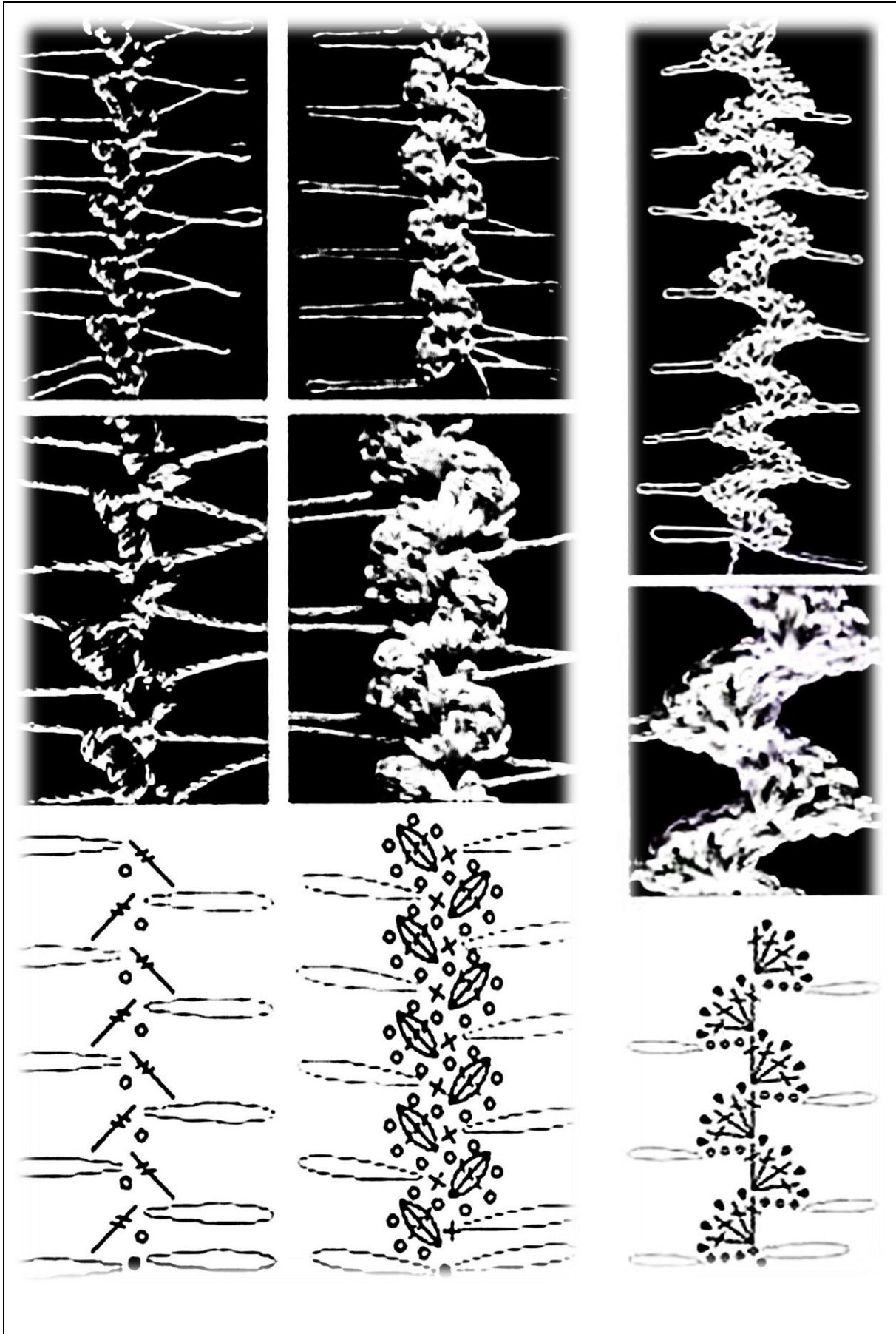
<ul style="list-style-type: none"> • Tee algsilmus, vii lõng ümber parema hargiharu ning heegelda hargi keskele ahelsilmus. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Vii heegelnõela vars parempoolsest hargi harust üle ja pööra hark päripäeva ringi. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Pista heegelnõel vasakpoolsest küljeaasast läbi ja heegelda üks kinnissilmus. • Pööra harki päripäeva! Järgmine kinnissilmus heegelda viimasest vasakpoolsest küljeaasast läbi. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Nii jätka hargipitsi heegeldamist, kuni saavutad soovitud hargiriba pikkuse. 	

- Hargipitsi ribasid on võimalik heegeldada erinevaid, varieerides heegelhargi laiust, hargiriba keskpunkti ning variante, mitmete kinnissilmustega aasasid hargile heegeldatakse.

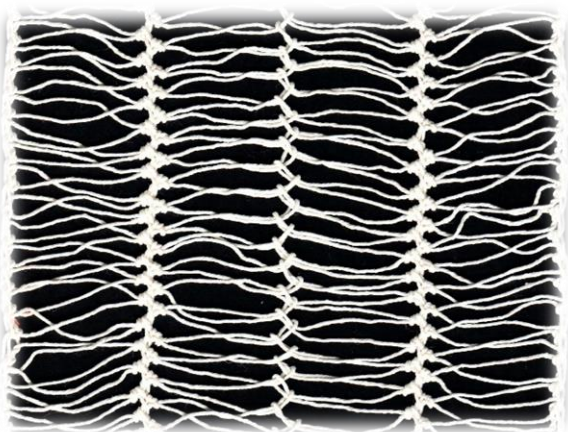
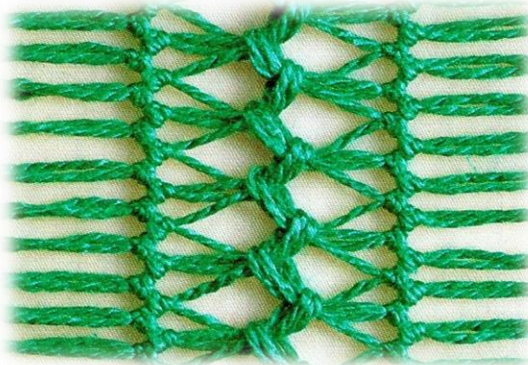
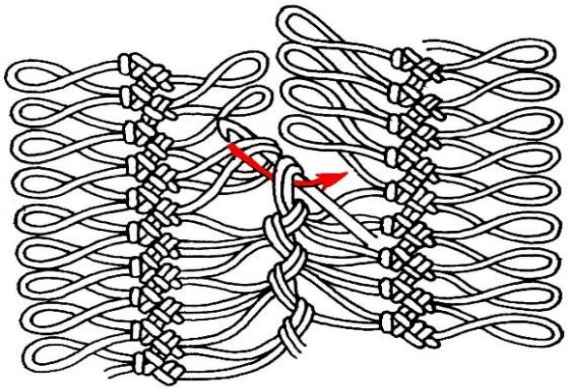
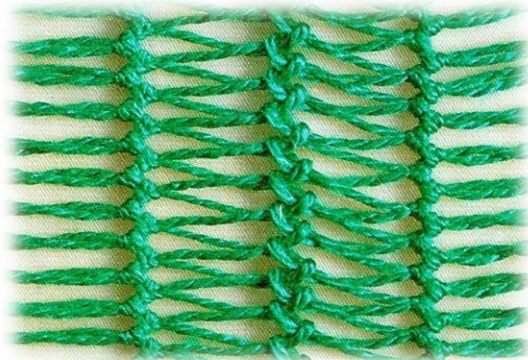
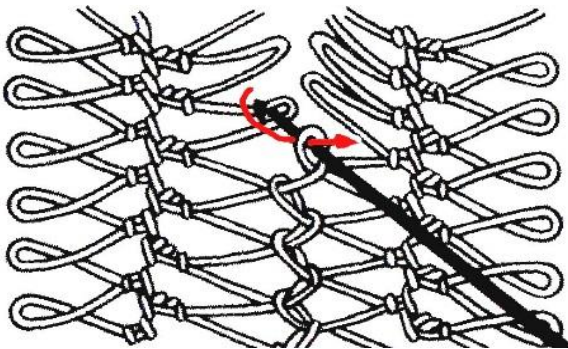

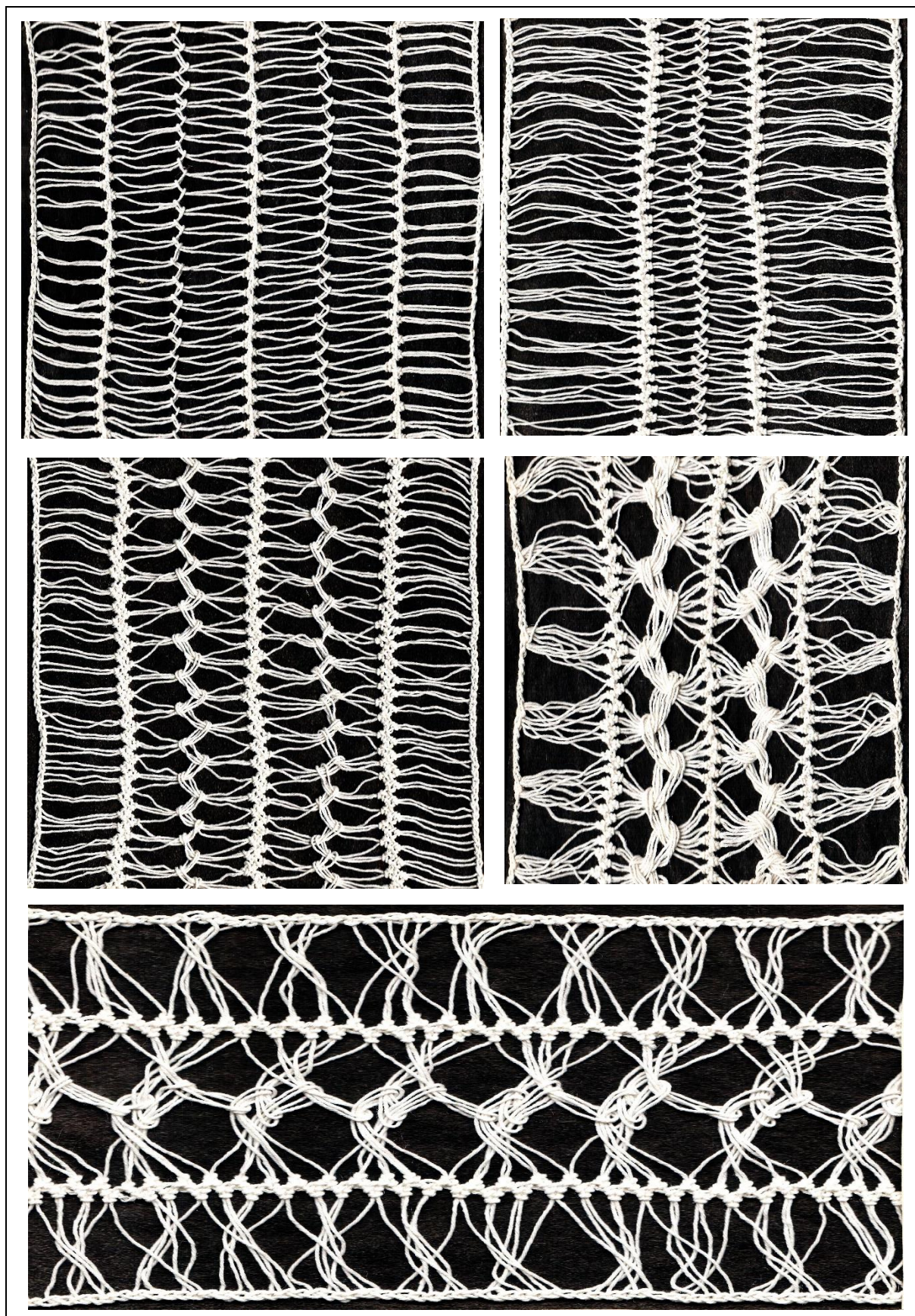

HARGIPITSI ribade ühendamine

- Üksik hargil heegeldatud riba on väga kitsas. Laiema ja pitsilise pinna saamiseks tuleb ribad omavahel ühendada. Erinevad mustrid saadakse ribade ühendamisel erinevaid töövõtteid kasutades.
- Hargipitsi ribade kokku heegeldamisel võid hargiriba aasasid **ühendada abilõngata** kas ühekaupa või kimpude kaupa põimides, sõltuvalt soovist.
- Oluline on jälgida, et ühendatavate ribade aasad jääksid pärast ühendamist keeruga või ilma.
- Ribade põimimist lõpetades kinnita viimased aasad niidi ja nõelaga (muidu hargneks ühendus lahti).

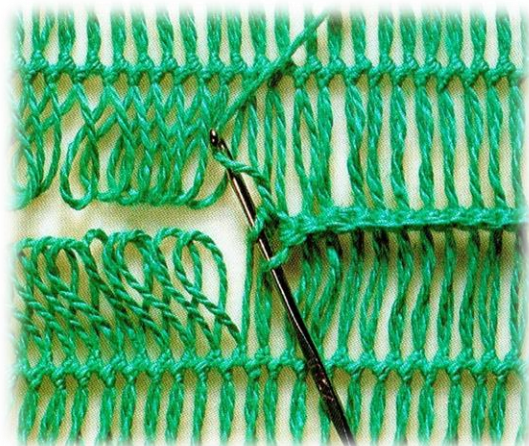
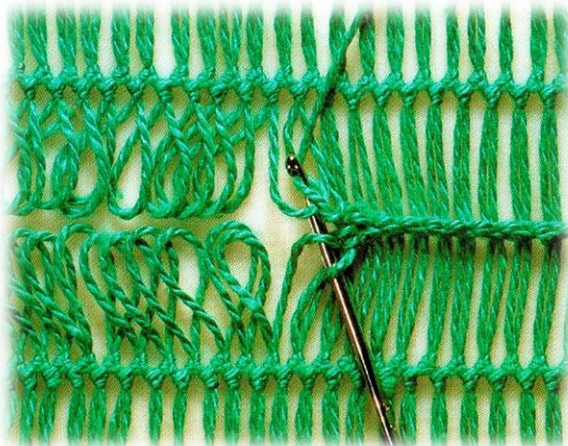
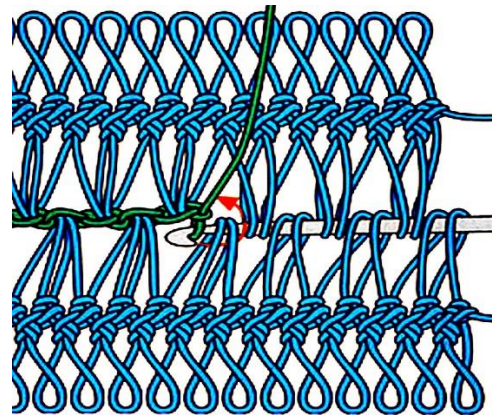
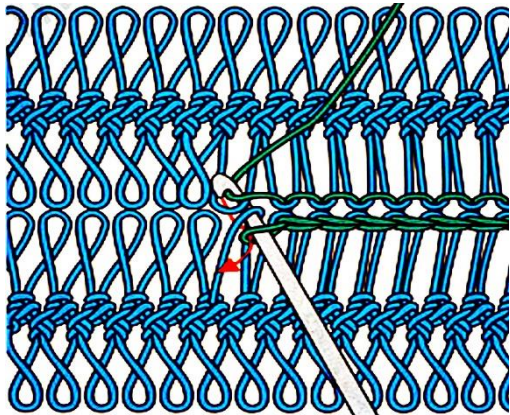

NÄITED:

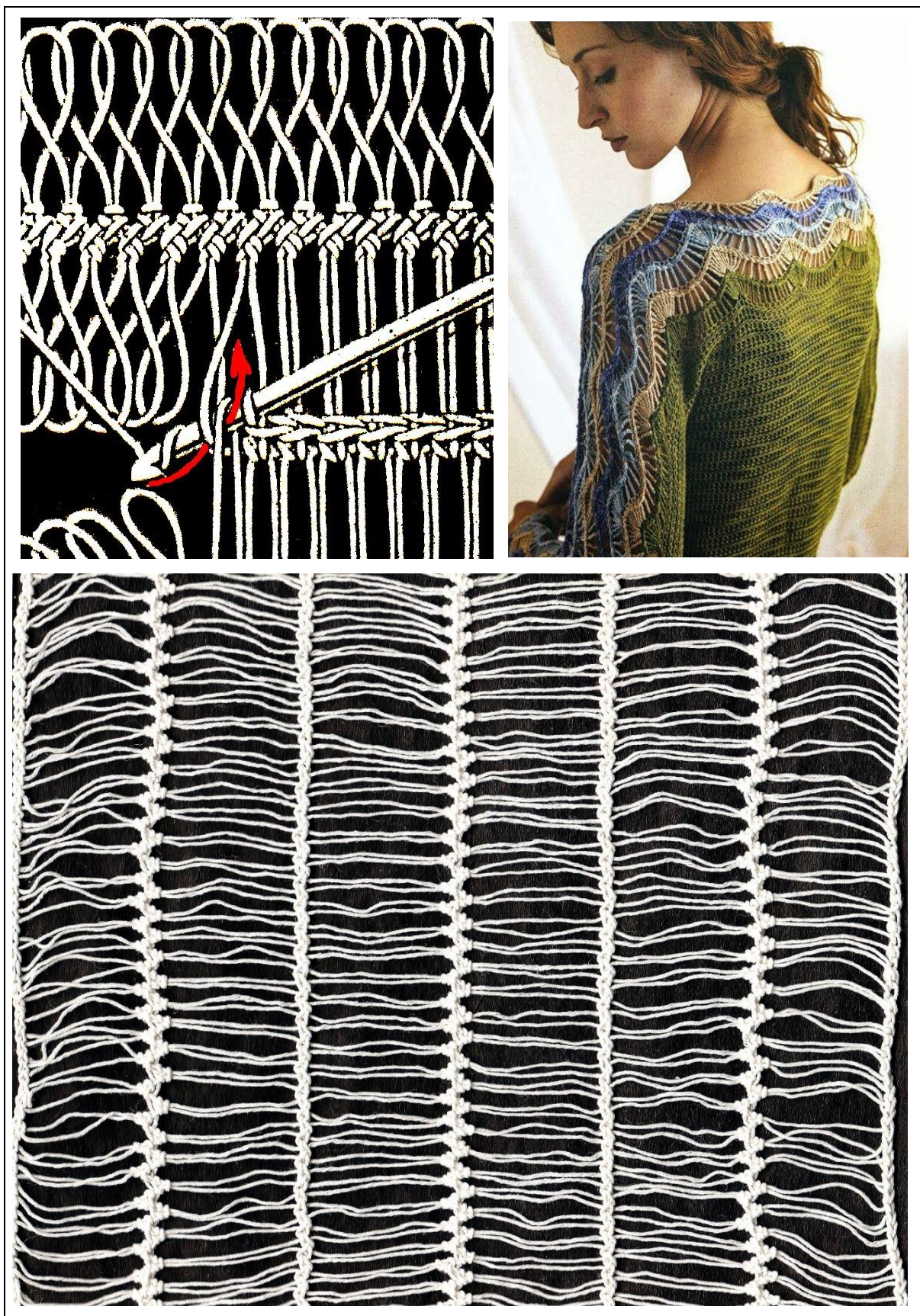

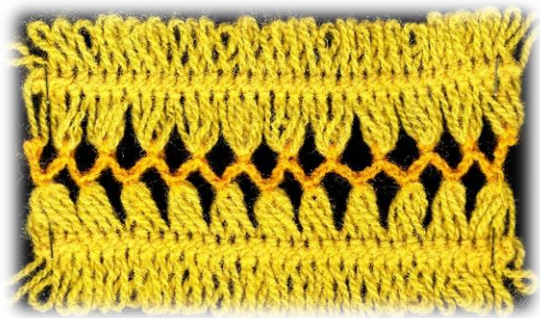
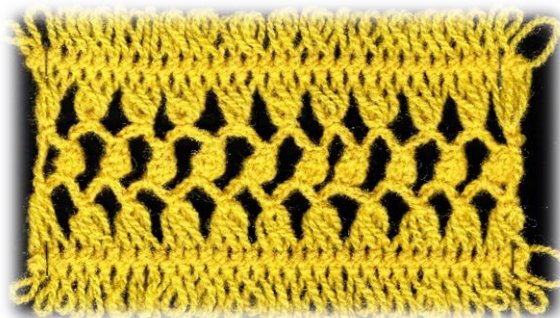
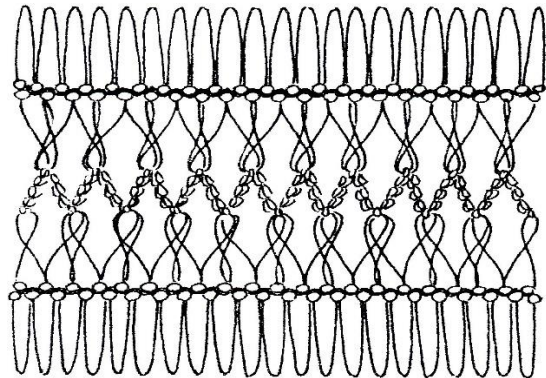
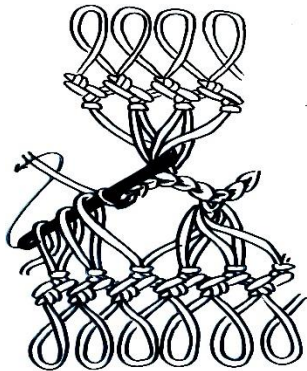
- Ribade ääreaasad saad **ühendada** ka **kinnissilmustega** heegeldades. Sel juhul pistad kord läbi ühe riba aasa või aasade ning seejärel läbi teise riba aasa(de).
- Selline ühendus ei veni ja jääb tugev.
- Kokkuheegeldamise poolele jääb kinnissilmuste rida, teiselt poolelt vaadates paistab seda väga vähe.

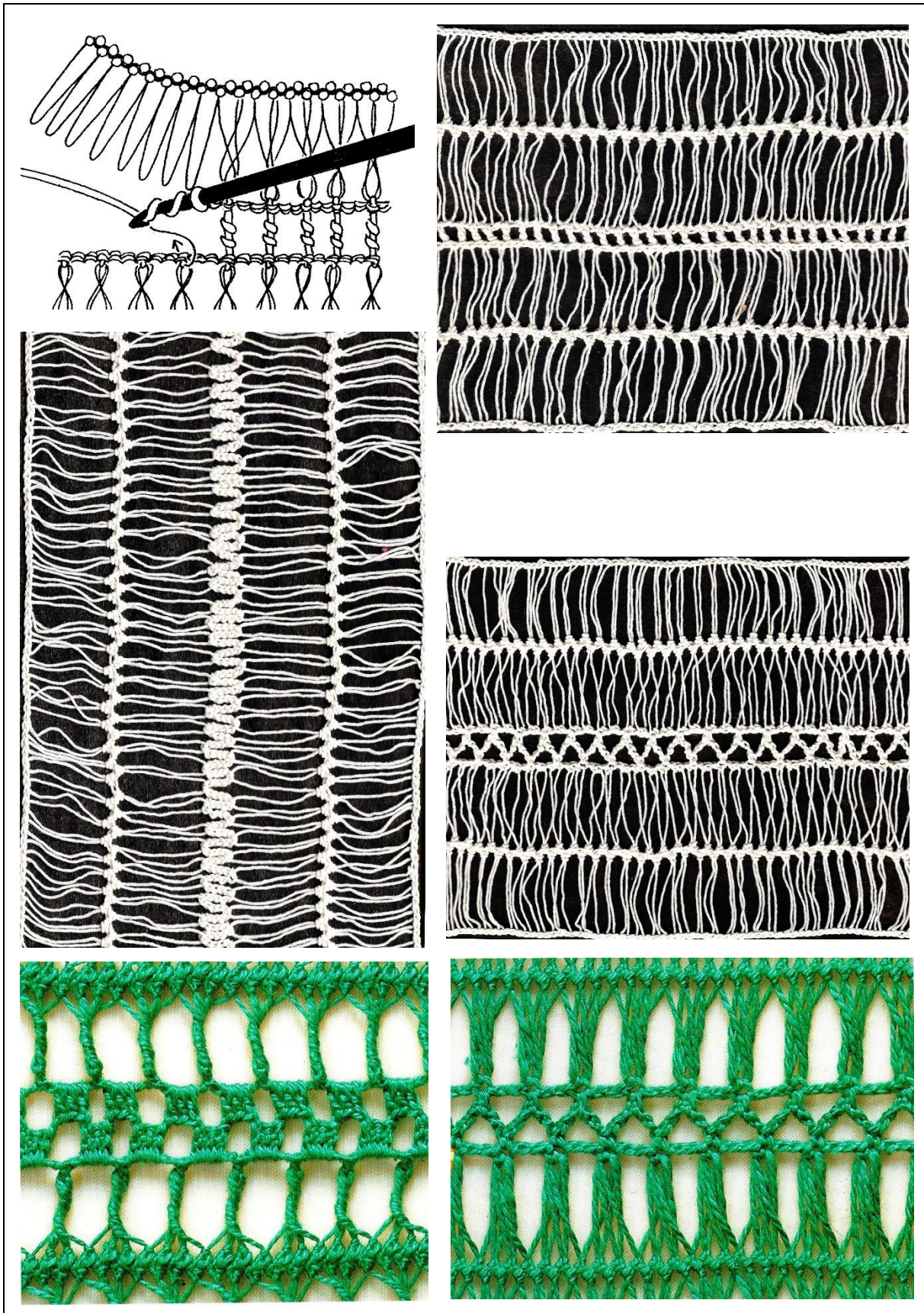
NÄIDE:

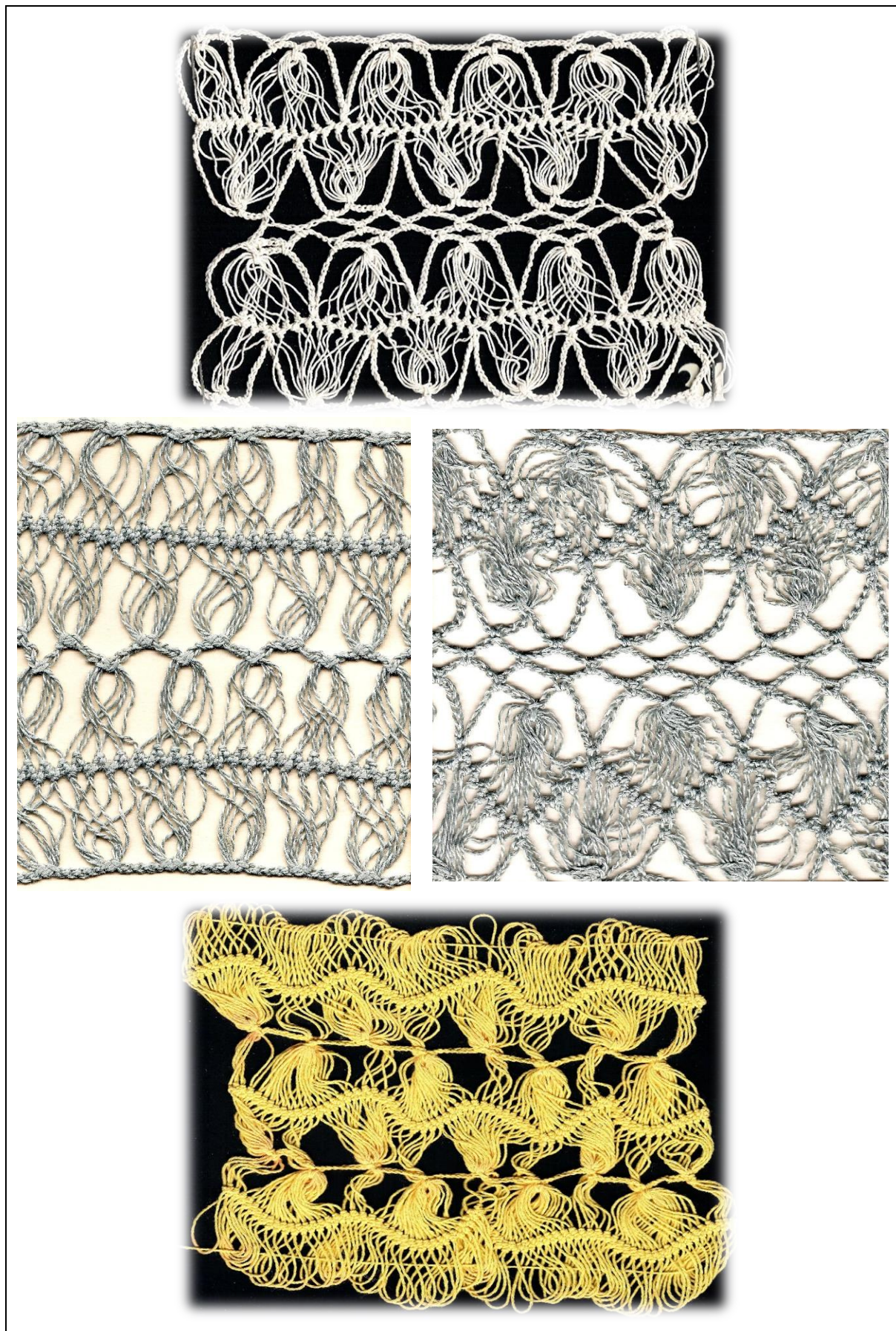

- Sageli **ühendatakse** heegelribad omavahel **ahelsilmuste reaga** haarates kordamööda aasasid ühelt ja teiselt ribalt.
- Ribasid ühendav hegelahel jääb **sik-sak joonena** ribade vahele.
- Haarata kinnis- või aassilmusega 3-5 ääreaasa ja vahele heegelda sama arv ahelsilmuseid.
- Mida rohkem aasasid korraga grupina kinnitad, seda rohkem tuleb vahele teha ahelsilmuseid.
- Vahepealsete ahelsilmuste arv sõltub ka kavandatavast mustrijoonisest.
- Saab toimida ka nii, et alguses ääristatakse üks hargiriba ning seejärel, teise riba ääristamisel, ühendatakse ribad omavahel. Peale kinnissilmuste kasutatakse siin sambaid ja nuppe.
- Sarnaselt võib hargiribade vahele heegeldada ka mitmerealisi pitse ja motiive.

NÄITED:

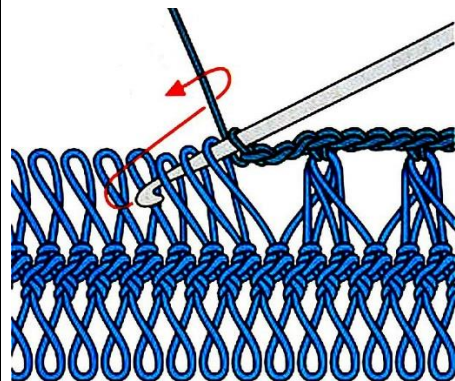
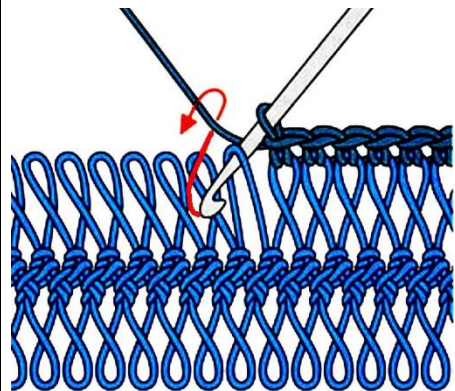
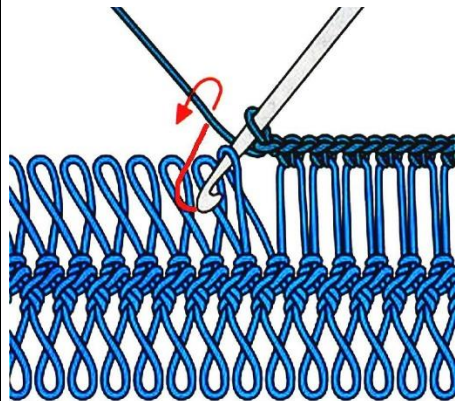
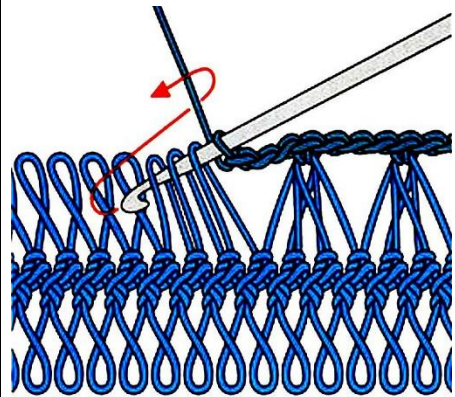

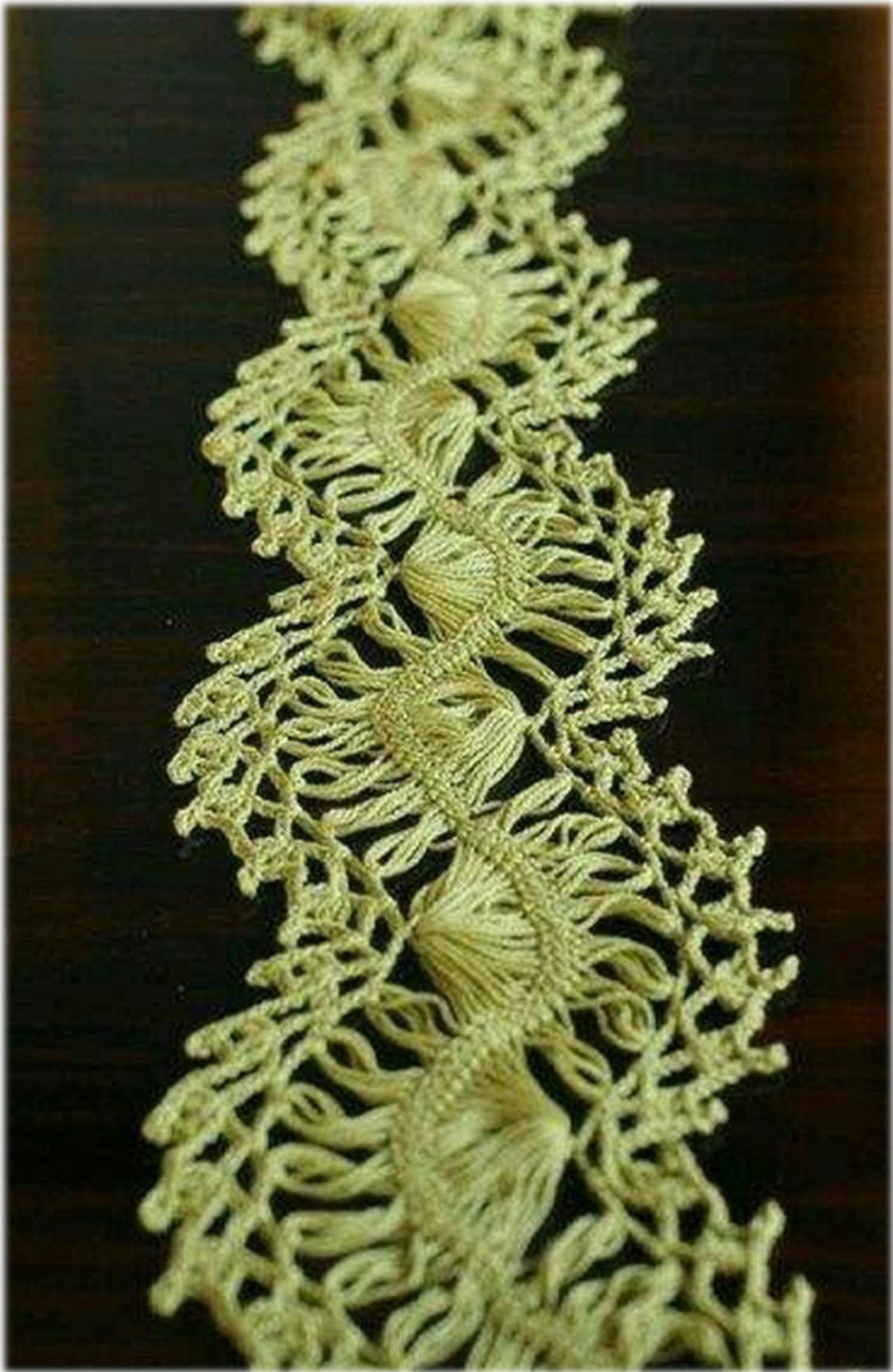
HARGIPITSI ribade ääristamine

- On olemas mitmeid viise, kuidas hargiribade küljeaasasid ühendada. Hargiriba vajamineva kuju saavutamiseks võib ribasid omavahel ühendada nii igast aasast kinnissilmust heegeldades või ka aasasid 3-5 kaupa kimpu heegeldades. Kimpude vahele heegeldada ahelsilmuseid.
- Õhema heegelahela saamiseks võib kinnissilmuste asemel kasutada aassilmuseid.

NÄITED:

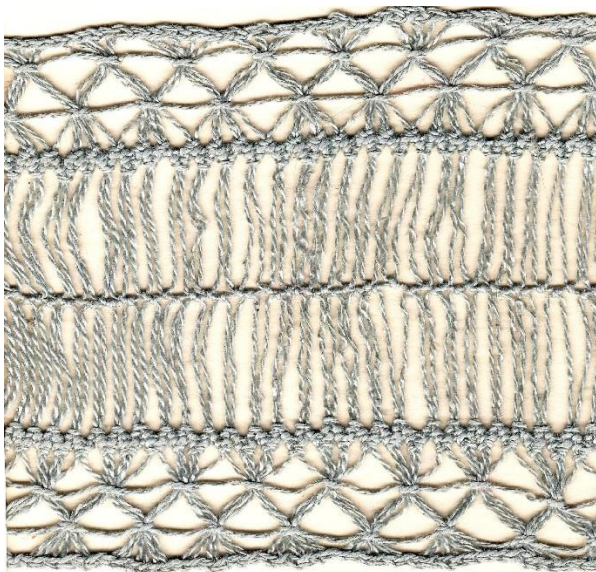
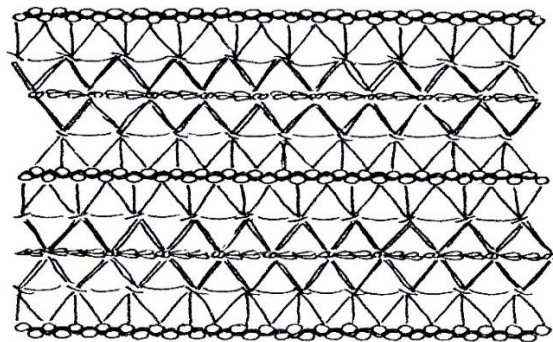
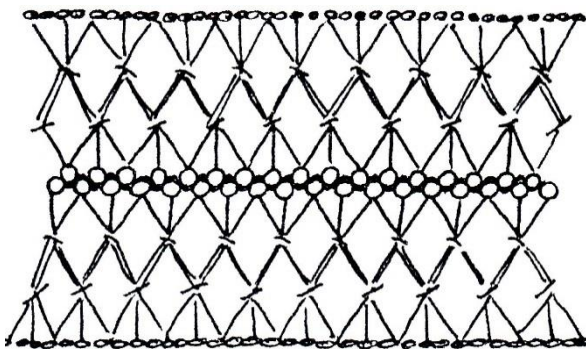
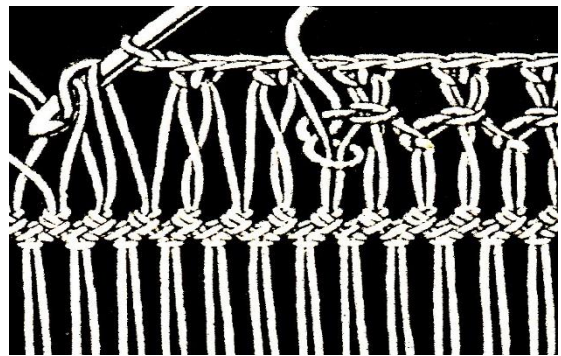

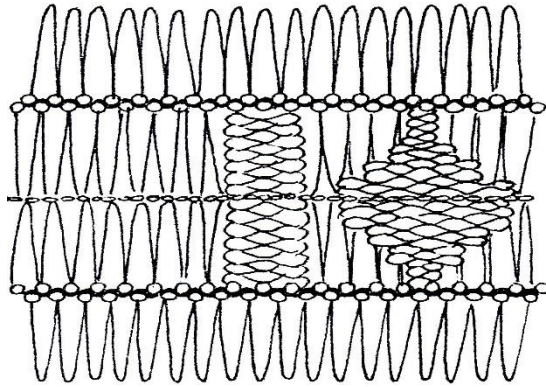
PILUTIKANDI kasutamine hargpitsi kujundamisel

- Hargpits on selline tehnika, mis võimaldab endaga koos kasutada väga mitmesuguseid käsitöö tehnikaid.
- Hargpitsi ühendamisel lihtheegelahelaga võib teda võrrelda kangaga, millel on eraldatud osa koe- või lõimelõngu.
- Tänu sellele on võimalik hargpitsi juures kasutada ka pilutikandile iseloomulikke töövõtteid – näit. keerd-, sõlm- ja põimpilu.
- Tikkimislõnga valikul tuleb arvestada hargpitsi materjaliga. See peaks olema kas sama jämedusega või natuke jämedam.

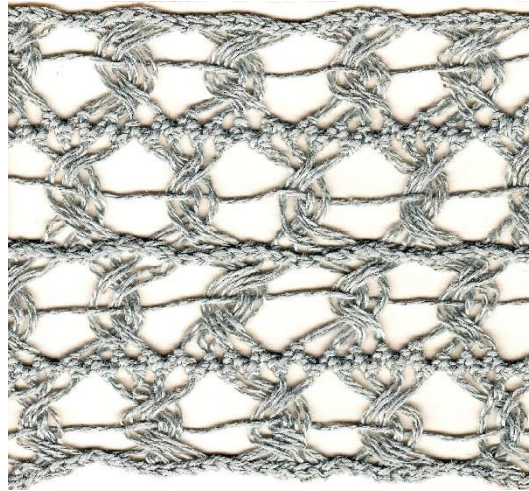
- Sõlmpilu tikkimisel ühendatakse 2-3 aasa omavahel sõlmega.
- Aasasid võib omavahel kokku sõlmida kas sirgjooneliselt või siksakina.

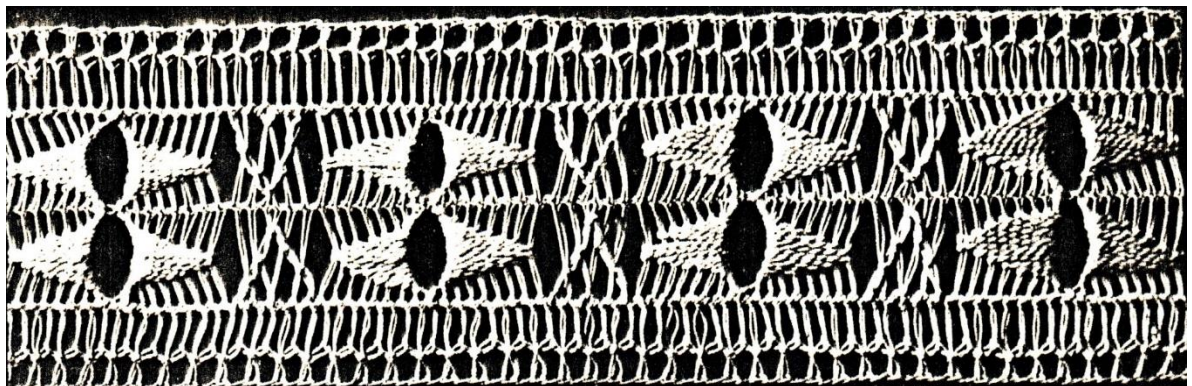
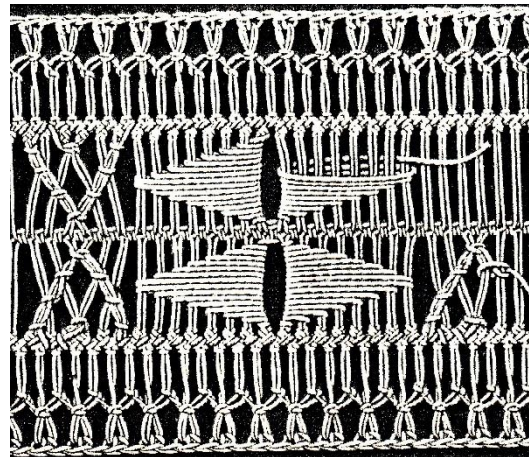
- Põimpilu

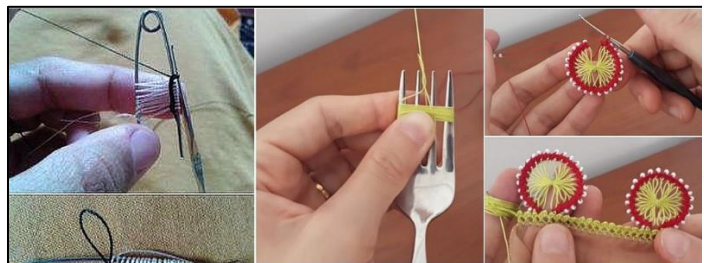
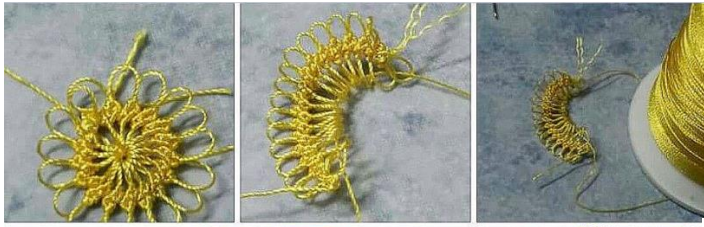
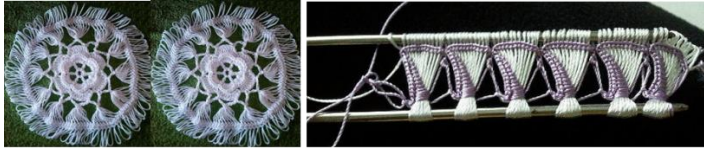

- Keerdpilu

- Mähkpilu

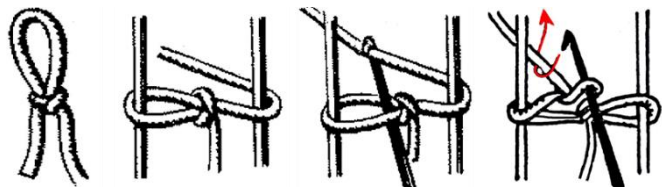

NURGA heegeldamine hargiribast

Et hargipitsi kasutatakse ka ääre- ja vahepitside valmistamiseks, võib vaja minna nurga heegeldamise töövõtet.

Nurk moodustatakse sirgest hargil heegeldatud ribast vastava kokkuheegeldamise teel. Nurga sees heegeldatakse ääreaasade ühendamisel mitu aasa omavahel kokku. Kokkutõmmatavate aasade arv sõltub lõngast ja riba laiuusest, kuid on üldjuhul 5-15.

Kui nurga sissepoole jäävad ääreaasad on ühendatud, tuleb ühendada ka välimised. Et nurgale kaart anda, kasutatakse aasade või aasarühmade kinnitamise vahel ahelsilmuseid. Nende arv sõltub lõngast, riba laiuusest ja sellest, mitut ääreaasa korraga kinnitamiseks haaratakse. Ahelsilmuseid heegeldatakse ühendamisel samapaljude ääreaasade vahele kui neid sisemisel poolel kokku võeti, st tavaliselt 5-15.

HARGIRIBADE RINGNE ÜHENDAMINE

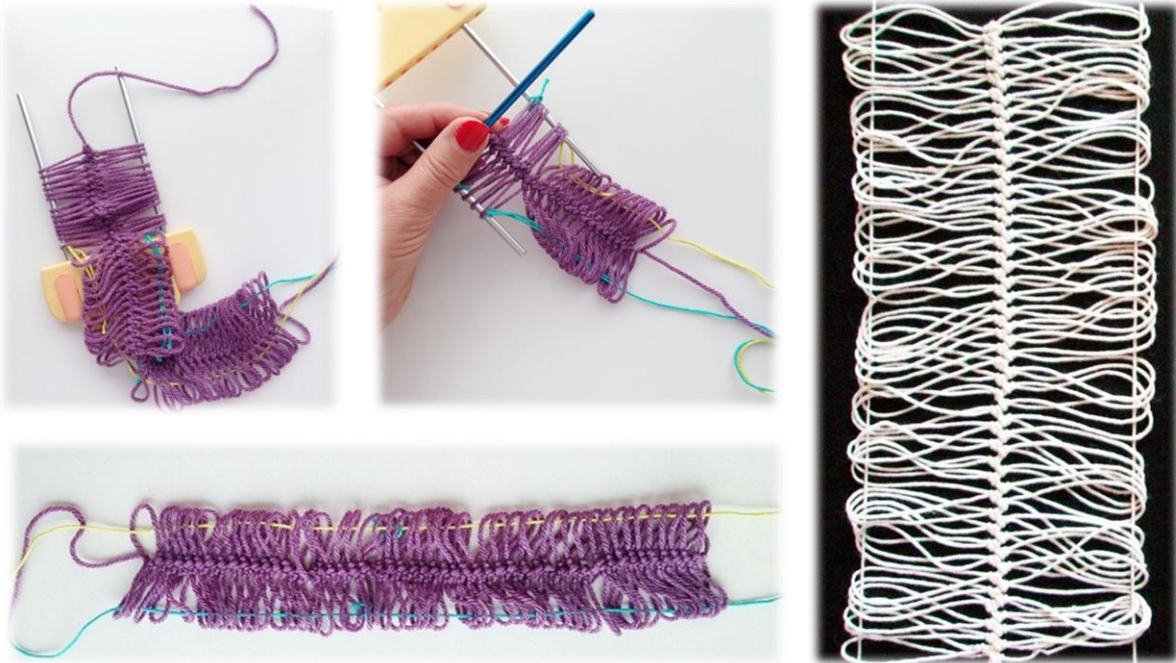
Hargil heegeldatud ribadest saab valmistada ringseid motiive ja suuremaid tekstiile. Selleks tuleb ühendada riba algus ja lõpp. Et ühenduskoht oleks vähem märgatav, on parem kasutada teistsugust riba alustamise võtet kui sirge riba puhul.

Sel juhul ei hoita algsilmust mitte heegelnõelal hargiharude keskel, vaid venitatakse algsilmus esimeseks küljeaasaks (joonised ülal).

- Tõmba algsilmus pikemaks ja pista hargi vasakpoolne haru sellest läbi.
- Vasaku käe põidla ja nimetissõrmega hoia silmust hargiharude keskel.
- Parema käega vii lõng ümber parema hargiharu eest taha.
- Heegelnõel pista alt üles läbi vasakus harus oleva aasa.
- Võta parema haru tagant tulev lõng heegelnõelale ja tõmba läbi aasa.
- Tekkinud teise ääreaasa kinnitamiseks heegelda ahelsilmus.
- Edasi heegelda riba tavapäraselt.

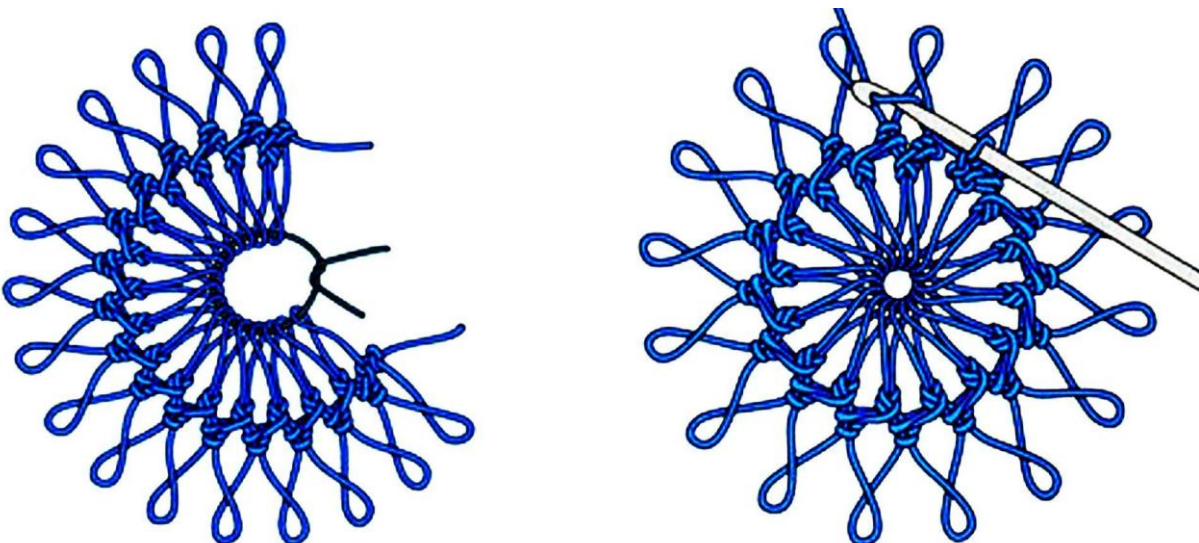
Ribad hargil on harilikult üsna pikad ja seega aasaderohked.

Soovitus – enne riba hargilt maha libistamist tõmba riba mõlema poole aasade vahele abinöör/lõng, mis aitab nõ korda luua ning hõlbustab hiljem ka ribade ühendamisel ja välisäärte üleheegeldamisel.

Ringse motiivi riba alguse ja lõpu ühendamisel on hea kasutada nõela.

Alguslõnga ots kinnitada tihedalt lõpu poolele ja vastupidi. Ringi keskele jäävad ääreaasad tuleb nüüd tihedalt ja väljapoole jäävad aasad hõredamalt ühendada jälgides, et motiiv kiskuma või lakkima ei jääks.

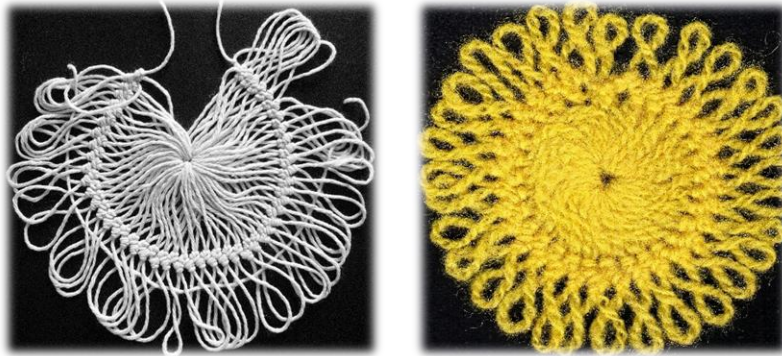
Sisemiste aasade ühendamiseks on kolm võimalust:

1. Kui soovid **tihedat ringi/ südamikku**, ilma et keskele tekiks auk, tõmba läbi aasade abilõng.

Abilõngaga saad sisemised aasad tihedalt kokku tõmmata.

Tulemuseks on pehme, tihe ja märkamatu ühendus.

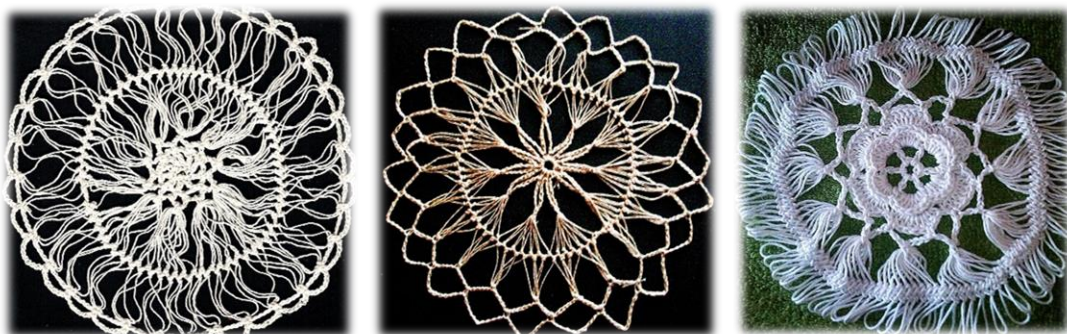
Abilõng jääb aasade vahele ega paista välja.

2. Aasade ühe- või mitme kaupa **aas- või kinnissilmustega kokku heegeldamine**. Et keskele ei jääks väga suur auk, heegelda korraga mitut ääreaasa, haarates sisemised riba aasad tihedalt kokku.

3. Kui soovid hargipitsi kasutada koos tavalise lihtheegeldusega, **alusta mõne väikese ringse heegelmotiiviga**. Motiivi viimasel real kinnita selle külge hargil heegeldatud ja ringiks ühendatud riba. Hargiriba ääreaasade arv tuleb valida vastavalt motiivi suurusele ja viimase rea mustri.

Välimised ääreaasad ühendatakse samal põhimõttel kui sirgel ribalgi. Peab ainult arvestama, et motiiv lokkima ega kiskuma ei jääks, heegelda paraja pingega.

Ääreaasasid haaravate kinnis- või muude silmuste vahele heegelda äärele kaare andmiseks ahelsilmuseid. Välimiste aasade ühendamisel on hea kasutada lihtheegelduse äärepitse.

Suurema ringse motiivi saamiseks heegelda hargil teine riba. Nüüd aga on ringi diameeter suurem. Et teine riba ulatuks ümber esimese ning ei oleks seejuure liiga pingul ja hõre, valmista teine heegelriba pikem.

Ühtlase pinna saavutamiseks arvestatakse teise riba ääreaasade arvuks 1/3 võrra suurem arv, kui oli esimesel.

Kui teise riba algus ja lõpp on ühendatud, saadakse taas ringikujuline pits. Ühe poole ääreaasad ühendatakse eelmise, juba ringseks ühendatud hargiriba välimiste aasadega. See toimub samade võtetega kui kahe sirge riba ühendamine. Kuna iga esimese riba ääreaasa kohta on teisel ribal kolm ääreaasa, tuleb seda ka ribade ühendamisel arvestada. Ribade kokku heegeldamisel ja üksteisest lahti tõmbamisel on kõige parem sisemiselt ribalt haarata korraga kaks ja välimiselt ribalt kolm küljeaasa.

Ribade ringsel ühendamisel saab palju kasutada fantaasiat. Iga järgnev ase võib olla erinevat tooni. Mustrit saab varieerida ka erinevaid ühendamise mooduseid kasutades. Põnevalt saab kasutada ka väikseid hargil heegeldatud ja ringselt ühendatud motiive. Need ühendatakse omavahel samuti nagu tavalised heegelmotiivid. Mitmesuguseid võimalusi pakub hargi heegeldatud ribade kasutamine koos lihtheegeldamisega.

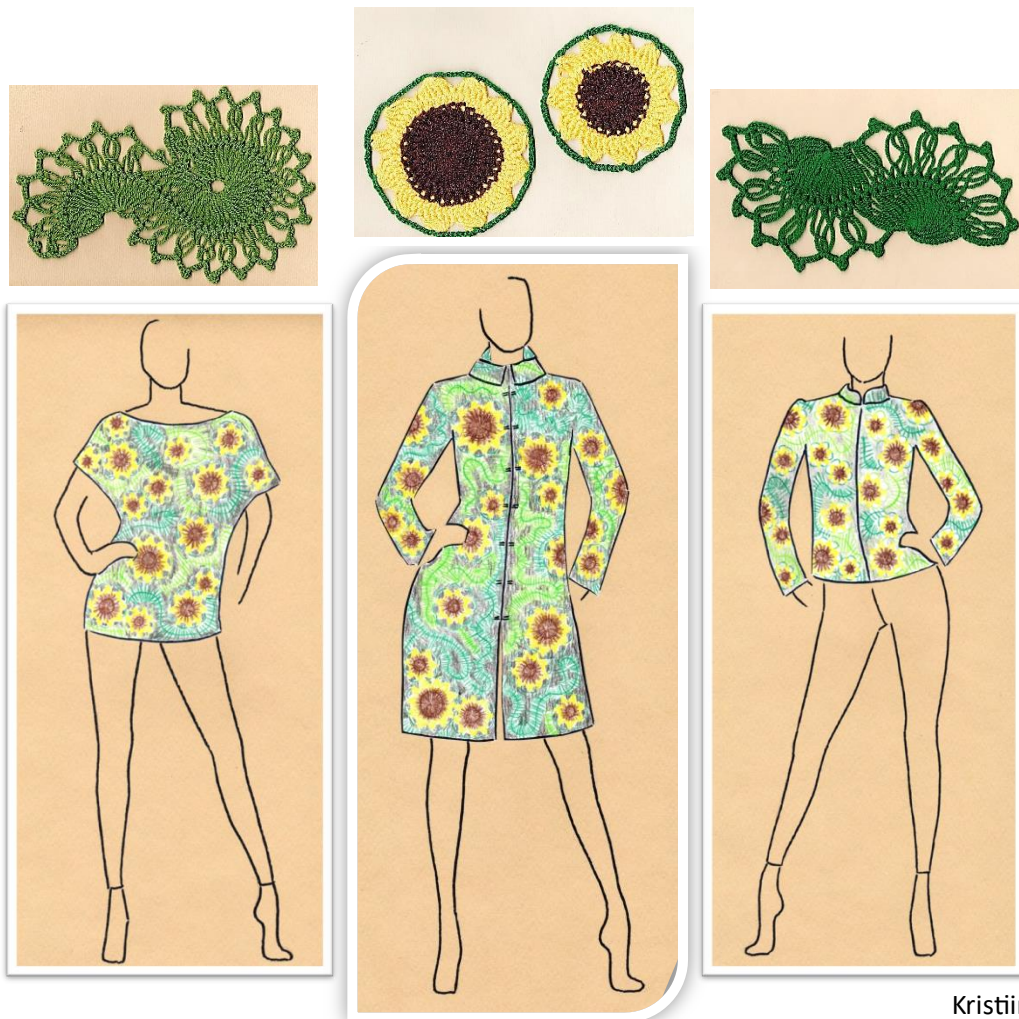

Algallikad

- Fuchs, H., Natter, M. (1998). Virkboken. ICA bokförlag Västerås.
- Põldoja, M. (1996). Heegeldamine. Tallinn: Valgus.
- Tiia Artla, Ulve Kangro, Maret lehis, Silja Nõu, Eeva Talts. (2014). Eesti käsitöö raamat. Pegasus.
- Mustriskeemid, tööproovid, näidisesemed, fotod - Pinterestist, Tallinna Ülikooli käsitöö metoodilisest fondist ja Tiia Artlalt.

Konspekti koostamisel on toetunud järgmistele Tallinna Ülikooli lõputöödele:

- Kauber, A. (1993). Didaktilisi võimalusi hargipitsi õpetamiseks koolis. Lõputöö. Tallinna Pedagoogikaülikool, Matemaatika ja loodusteaduskond, Käsitöö kateeder. Juhendaja Liivia Kivilo.
- Kapral, Kristiin. (2010). Päevalillepitsiline kevad-sügis rõivakomplekt. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool, Tööõpetuse osakond. Juhendaja Anne Hein.
- Koopuu, Siret. (1993). Hargipitsi heegeldamise õpetamine Eestis. Diplomitöö. Tallinna Pedagoogikaülikool, Käsitöö kateeder. Juhendaja Anne Hein.

Kristiin Kapral